

Camins, popes i guerxines

Comentarem avui, amb una rigorositat potser menys científica que en altres ocasions (els comentaris són producte de la simple observació), algunes paraules pròpies de la parla d'Alpicat.

Tots els camins duen a... Alpicat

No hi ha dubte que el mot camí, malgrat la infinitat de sinònims totals i parcials que li sabem, és d'ús absolutament general a tot el territori de parla catalana. A la zona nord-occidental, però, i a Alpicat hom encara avui ho pot comprovar, se li pot descobrir un significat específic creat per analogia: és quan el diem com a sinònim de "vegada". És gairebé segur que antigament devia ser força freqüent sentir coses com: lo vaig veure un camí o si t'ho haig de dir un atre camí... Expressions que avui ja ens comencen a sobtar. Allò que, d'altra banda, manté encara una certa vitalitat, encara que sigui tan sols entre els alpicatins amb més cabells blancs, és la fórmula a camins... (A camins se li ha de dir tot) com a sinònim de la locució adverbial "a vegades...", "a voltes..." o "a dies...". En realitat, aquesta acceptió del mot camí la recullen tots els diccionaris.

Una altra paraula que pot ser utilitzada amb aquest mateix sentit, i que caldria comprovar si és d'ús gaire extens, és la paraula tomb (La va veure tres o quatre tombs), que no apareix al diccionari amb aquest significat, però que, d'altra banda, ens resulta prou familiar.

De dones i vaixells

Un dia, un professor alpicatí que feia classes en terres del català oriental (ja sabem que el destí dels nostres coterranis, i especialment d'aquells que ens dediquem a l'ensenyament, sovint ha estat lligat a les experiències migratòries a petita escala) es va trobar que havia d'explicar als seus alumnes com se'n diu de la part del darrere i de la del davant dels vaixells. Tots sabien (per bé que, és clar, com a tot arreu, hi havia alguna excepció) que eren la "popa" i la "proa", però no en recordaven l'ordre, és a dir, què era el davant i què el darrere. Al professor, en un rampell bromista sense precedents, se li va ocórrer d'explicar-ho amb una mena d'acudit que, malgrat ésser força banal i un xic barroer, serviria (creia) com a recurs memorístic. Aleshores va etzibar, tot cofoi: "Els vaixells tenen la popa a l'inrevés de les dones", i es va quedar ben descansat, creient que, a banda de demostrar els seus coneixements de nàutica, acabava d'oferir una lliçó d'eloqüència. Els alumnes, però, no rigueren. Ni tan sols li dedicaren un lleu somriure interessat que demostrés que havien captat l'acudit (encara que, amb tota la legitimitat del món, no els

hagués fet cap gràcia). Se'l van quedar mirant amb cara de peix bullit, com pensant "què diu, aquest, ara...". És clar, ells no sabien que a Alpicat, com a bona part de l'àrea nord-occidental, de les "mamelles" n'acostumem a dir popes.

Aquesta anècdota demostra, per un cantó, la vitalitat d'alguns mots dialectals en determinades zones, i, per un altre, el desconeixement que de les particularitats lèxiques del nostre dialecte tenen la majoria de parlants, especialment els del català central.

Segons el Diccionari Català-Valencià-Balear, d'Alcover i Moll, popa no és un mot exclusiu del català nord-occidental, sinó que s'estén, també, a Ripoll i Borredà. A la parròquia de Borredà, concretament, es venera la Mare de Déu de la Popa. Així i tot, a Coromines (segons ens diu en el seu Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana) no li consta que, tret del nom de la Mare de Déu esmentada, popa tingui actualment cap vitalitat ni a la capital del Ripollès ni a la vila berguedana.

Matèria oftalmològica

Si busquem la paraula "guerxo" al diccionari descobrirem que ens la dona com a sinònim d'"estràbic", és a dir, que pateix una afecció de la vista que li impedeix que els eixos òptics puguin dirigir-se cap a un mateix objecte o, dit com ho diria un padrí de casa nostra, que "mira contra el govern". Al final, però, el diccionari admet un altre significat que, en realitat, és l'únic que té aquest mot a les nostres contrades quan l'apliquem a una persona: borni, és a dir, mancat d'un ull. El diccionari, en canvi, no recull un mot d'ús general a casa nostra i que deriva de l'anterior: guerxina. En realitat, fora del català nord-occidental, per a expressar el concepte de fer la guerxina hom no té cap més remei que recórrer a una frase feta com "fer l'ullet" o "picar l'ullet". De fet, si ens hi fixem, el mot guerxina només es pot entendre si pensem en el sentit que donem nosaltres a la paraula "guerxo".

Llorenç Capdevila

Pregó de la Festa Major

PREGÓ DE LA FESTA MAJOR
D'ALPICAT - 23 D'AGOST DE 2001

(Dedicat a l'Adoració de cal Negre)

Hi havia una vegada, fa anys, al poble d'Alpicat, un pregoner que passava pels carrers del poble tocant la trompeta per què algun membre de la família sortís de casa i escoltés el que els havia de dir.

Era un personatge que formava part del paisatge alpicatí.

Avui, 23 d'agost de 2001, m'han fet l'honor de convidar-me a ser jo el personatge d'aquest paisatge.

I començaré així el pregó: ES FA SABER:

Jo, l'Ignàsia de ca l'Agustí, a l'any 1988 em vaig casar amb un noi mexicà, el Xavier, i vaig passar de viure en un poble d'uns 2.000 habitants a una de les ciutats més grans del món, Mèxic, amb una població d'uns 23 milions.

De ser una noia de poble passo a ser una noia d'una gran ciutat.

De passar de ser de ca l'Agustí, d'Alpicat, Lleida, Catalunya i Espanya, passo a ser, per als mexicans d'inversió dels termes, és a dir, espanyola, catalana, de Lleida i, finalment, d'Alpicat i de ca l'Agustí.

Les meves vivències d'Alpicat estan plenes d'emocions i sensacions, d'il·lusions i de sentiments, d'olors i de sabors, de tendresa i d'amor.

Cada any, a l'estiu, quan vinc, junt amb les meves filles, l'Elisa i la Sara, porto unes quantes maletes plenes de significats, d'experiències i de vivències a Mèxic i de Mèxic; plenes d'amics, de sabors i olors d'allí i, quan torno cap a Mèxic, torno a portar unes altres maletes, però aquestes estan plenes:

- . de l'amor de la meva família (a qui els dono públicament les gràcies),
- . de converses amb els amics,
- . de les excursions que organitza el meu pare i la meva germana Rosa,
- . dels menjars de la meva mare,
- . dels parents,
- . dels olors que m'impregnen quan vaig pels camins de l'horta,
- . de la gent d'Alpicat que em regaleu el millor que teniu: el vostre somriure, una abraçada, un petó, un com estàs?, ja has arribat?, etc.

Les pibilletes i els hereus destapen la pinyata que l'Ignàsia ens va portar des de Mèxic

l'ignàsia en un moment del seu pregó de festa.

També estan plenes de l'olor de les coques de la Festa Major,
. de la música i el ball,
. dels fanals de Sant Jaume,
. de les sardanes i també, perquè no, de les vivències compartides de dolor i sofriment de persones estimades.

Quan un viu lluny i canvia de país i continent, unes de les qualitats que ha de treballar més són la TOLERÀNCIA i la FLEXIBILITAT. Tolerància per acceptar el que és diferent i flexibilitat per a poder-te adaptar a les noves circumstàncies.

Fa uns anys, 14 des que visc a Mèxic, he anat veient canvis a Alpicat. Ha crescut en cases i en població, ha canviat la fisonomia del poble i també alguns costums i formes; aleshores, crec que s'haurien de preservar els valors i les qualitats del que vol dir "ser de poble", com són:

- La humanitat davant i en oposició a l'anonimat.
- Els costums de saludar i dir adéu.
- El parar-se i preguntar: com estàs?
- El conviure i compartir activitats i festes i, així, una llarga llista que vam heretar dels alpicatins que van viure, créixer i morir aquí i que per mitjà de nosaltres hi estan presents.

No us deixeu convèncer mai per la indiferència i la falta de confiança, perquè és la pitjor arma per

matar l'esperit. Lluiteu pel que significa ser de poble, ja que jo estic orgullosa de dir que sóc de poble i, a més a més, de poble pagès.

Finalment, ja per acabar i concluir aquest pregó, faig saber a tots els alpicatins que Déu, per mitjà de sant Bartomeu, ha enviat moltes benediccions a cada família i a tot el poble.

Que l'esperit de la Festa Major ompli els vostres cors i pugueu gaudir de tots els actes, activitats i balls que, amb molta il·lusió i treball, han organitzat els de la Comissió de Festes d'Alpicat.

Que passeu una bona Festa Major. Gràcies.

Ignàsia Serés Santamaria

Els nens saharians

Cada any, amb l'arribada de l'estiu, tots els mitjans de comunicació tornen a emetre notícies sobre l'acolliment de nens arribats dels camps de refugiats del Sàhara. Aquests nens tan mancats de tantes coses i als quals podem oferir tant.

I recordo, amb frisança, un viatge al Sàhara... Encara em vibren les orelles amb els sons de les dolçaines i els timbals; encara se m'omplen els narius d'aquella olor penetrant d'espècies, barrejada subtilment amb la de la fruita madura.

Tanmateix, em cal dir que el que més em va impressionar no va ser pas el desert, ni els mercats, ni tot allò que, hàbilment, s'ofereix al turista. El millor d'aquell viatge fou, sense cap dubte, la gent.

Són, principalment, hospitalaris. No tenen res i t'ho ofereixen tot. Et conviden a una tassa de te amb menta i unes pastes dolcíssimes només per xerrar una estona, per recordar amb enyorança els temps en què eren una colònia espanyola i es van trobar, de sobte, abandonats a la seva dissort, condemnats a les lluites constants per esbandir la seva misèria i ofegats per un país que, tot i essent el seu per raça i religió, els era desconegut fins aleshores.

Són fermes i honestos i esglaia veure la por reflectida sobretot als ulls dels nens sota controls policials continus.

Podria explicar moltíssimes de les qualitats d'aquest poble pobre i valent, però en pensar en aquests nens, el record més punyent és l'amor que regna en les famílies, la solidaritat entre ells. En una societat condemnada al matriarcat per l'absència d'homes, que es troben lluitant per defensar les seves llibertats i el pa dels seus, les relacions de respecte i afecte són profundes i sinceres, tan tangibles que et fan estremir. De ben segur que tots aquells que han compartit un estiu amb un d'aquests nens m'entenen. Quan veus el que poden tenir aquí i que malgrat això, senten un desig immens de tornar a casa i compartir amb els seus germans les noves juguines i amb els pares les seves vivències, penses que en el fons, nosaltres tenim tan poc per donar i tant per aprendre d'ells!

Anna Gairí

Les persones d'Alpicat que per motius diversos viuen fora del municipi i volen rebre la revista a casa seva poden emplenar aquesta butlleta o una fotocòpia i lliurar-la a l'Ajuntament, al carrer Lleida, núm. 42 25110 Alpicat.

Butlleta per a la comanda gratuïta, d'El Nou Pinetell

El Sr./la Sra. _____, amb domicili al carrer _____, CP _____, població i província _____, telèfon _____ desitjo

rebre la revista El Nou Pinetell al meu domicili.

_____ de _____ de 200__